



Att bjuda **motstånd** i Berlin

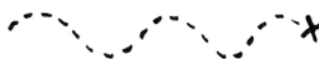
Mannen ser bestämd ut med sin bistra uppsyn och sina knutna nävar. Hållningen andas kärv beslutsamhet. Hit men inte längre, ungefär. Varför står han här? Det undrar bara den som hamnat på denna plats av en slump. Den som känner till denna oansenliga lilla gård i hjärtat av Berlin, vet att han är en del av den konstnärliga utsmyckningen av en plats som stod i händelsernas centrum för 70 år sedan. Statyn återfinns bakom de strama fasaderna på Stauffenbergstrasse 13-14. Gatan sträcker sig mellan Tiergarten i norr och Landwehrkanal i söder. Ett hotell, ett par ambassader, ett museum kantar den stillsamma gatan. Bakom fasaden döljer sig byggnader och lokaler som tillhör det nuvarande tyska försvarsministeriet. Kvarteret gick under den gamla onda tiden 1933-1945 under rubriken *Bendlerblock*, vilket får öronen att spetsas för den historieintresserade.

Inne på denna gård fick det mest ambitiösa försöket att röja Hitler ur vägen och få slut på det meningslösa kriget, ett tragiskt slut. Överste Claus Schenk von Stauffenberg hade en nyckelroll i det kuppför sök som genomfördes den 20 juli 1944. Genom ett bombattentat riktat mot Hitler personligen, följt av ett maktövertagande i själva Berlin skulle kuppmaakarna nå sitt mål. Planen byggde på den krisplan som fanns inom den tyska försvarsmakten som gick under namnet *Valkyria*, och som syftade till att etablera kontroll över statens viktigaste institutioner vid ett statligt krisläge.

Greve Stauffenberg var stabschef för den tyska reservarmén som hade den aktiva rollen vid en sådan situation. Genom att manipulera mobiliseringsplanen för reservarmén vid ett krisläge skulle kuppmaakarna ta kontrollen över den tyska huvudstaden. Den ledande nazisterna skulle arresteras. Planen var alltså långt ifrån "bara" en mordplan riktad mot Hitler. Det var ett fullskaligt maktövertagande av den tyska staten och krigsmakten som de sammansvurna eftersträvade.

Några av oss har sett Hollywood-produktionen *Valkyria* med Tom Cruise i huvudrollen som Stauffenberg. Den är förstås en smula pompös på Hollywood-manér, men den ger ändå en god bild av vad som hände dessa ödesdigra dagar och kan rekommenderas för den intresserade.

Som vi alla vet misslyckades försöket. Hitler överlevde bomben som Stauffenberg placerade i sin portfölj vid det stora konferensbordet i Varglyan, där Hitler presiderade över krigsmaktens lägeskonferenser. Det var dock nära ögat och nära att historien tagit en ny vändning. Hitler skadades lindrigt men fyra andra personer dödades av bomben.



Att bjuda **motstånd** i Berlin

Kupplanerna avslöjades och bara timmar efter arresteringen avrättades Stauffenberg här på denna plats på innergården. Han ställdes mot väggen och sköts. Tillsammans med honom avrättades ytterligare fyra officerare: Beck, von Quirnheim, Haefen och Olbricht. Ett flertal andra medlemmar i sammansvärjningen arresterades och avrättades dagarna och veckorna efter. Den mest namnkunnige av de sammansvurna var fältmarskalk Rommel, hjälten från Nordafrika. Rommel hade utsetts till ledare för den nya tyska regim som skulle säkras, men han hade inte velat ta del i upproret. Denna hållning delade han med många andra kända officerare. Ingen av dem avslöjade dock planerna och visade därmed någon sorts lojalitet med idén att störta naziregimen. Men Rommel var för berömd och viktig för att få lov att komma undan, resonerade förmodligen naziregimen, som tvingade honom att begå självmord.

Platsen inne på gården är stillsam och tyst. Den befintliga utsmyckningen här, liksom på många andra där minnena från denna mörka tid vårdas, är stram och lågmäld i sin utformning. Det är den ensamma skulpturen av mannen med det beslutsamma hållningen. Det är den låga och långa bänk som skär gården mitt itu och som lämpar sig så bra för några minuters sittande reflektion. Och det är minnestavlan på väggen, just där Stauffenberg föll. Några trappor upp i byggnaden finns dessutom ett litet museum med mer information om händelserna i juli 1944.

Denna plats och andra med likartat syfte utgör en allvarsam minneskapsel mitt i den brusande stad som Berlin är idag. Uppmärksamheten hos många unga berlinare av tysk eller annan nationalitet är förstås många gånger riktad åt ett helt annat håll. Och så måste det förstås vara. Men minnena vårdas väl här och så måste det också förbli. Tyska myndigheter tar ett stort ansvar för den vården och skulle nog kunna tjäna som förebild för många andra länder och samhällen, där man helst glömmet eller sopar under mattan, det som har skett och som smärta.

